

สถาบันพระปกเกล้า

การปฏิรูป กฎหมาย:

บทสำรวจกรณีศึกษาต่างประเทศและไทย

KPI YEARBOOK 2566

สถาบันพระปกเกล้า

สถาบันพระปกเกล้า

25 ปี สถาบันพระปกเกล้า
25th Anniversary King Prajadabhinindit Institute

การปฏิรูป กฎหมาย :

บทสำรวจกรณีศึกษาต่างประเทศและไทย

KPI YEARBOOK 2566

สถาบันพระปกเกล้า

KPI YEARBOOK 2566

การปฏิรูปกฎหมาย : บทสำรวจกรณีศึกษาต่างประเทศและไทย

โดย สถาบันพระปกเกล้า

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สถาบันพระปกเกล้า.

KPI YEARBOOK 2566 การปฏิรูปกฎหมาย : บทสำรวจกรณีศึกษา
ต่างประเทศและไทย. -- กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2566.
374 หน้า.

1. การปฏิรูปกฎหมาย. I. ชื่อเรื่อง.

340.3

ISBN 978-616-476-346-3

ที่ปรึกษา	นายวิวัฒน์ ชัยภาคภูมิ
บรรณาธิการ	ดร.ถวิลวดี บุรีกุล นางสาวธีรพรรณ ใจมั่น นางสาวปัทมา สุกอำปึง
คณะผู้จัดทำ	นางสาวอััจฉิมา แสงรัตน์ นางณัชชาภัทร อมรกุล นางกัณธรัตน์ ลาเทศ นายธนวัฒน์ รุ่งเรืองตันติสุข นางสาววันเพ็ญ หมอนทอง
รหัสสิ่งพิมพ์สถาบัน พิมพ์ครั้งที่ 1	สสว.66-25-1000.50 สิงหาคม 2566
ราคา	250 บาท
สงวนลิขสิทธิ์	© 2566
ลิขสิทธิ์ของสถาบันพระปกเกล้า	
จัดพิมพ์โดย	สถาบันพระปกเกล้า ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 (โซนทิศใต้) เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 โทรศัพท์ 0-2141-9550-2 โทรสาร 0-2143-8174 http://www.kpi.ac.th

คำนำ

สถาบันพระปกเกล้า ในฐานะสถาบันวิชาการภายใต้การกำกับของประธานรัฐสภา มีกรอบพันธกิจหลักในการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เสริมสร้างธรรมาภิบาลและสันติวิธี ได้จัดทำหนังสือ KPI YEARBOOK เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการซึ่งมีการศึกษาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับบริบทสภาพสังคมการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ รวมถึงภาวะการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่แปรเปลี่ยนไปเป็นประจำทุกปี โดยมุ่งหวังให้สถาบันทางการเมืองการปกครองรวมทั้งหน่วยงานของรัฐที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการนโยบายและกฎหมายได้รับข้อมูลอันเป็นประเด็นวิเคราะห์และข้อเสนอแนะจากนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ อีกทั้งสาธารณชนได้ร่วมตระหนักและเรียนรู้ร่วมกัน อันเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นส่วนสำคัญยิ่งในกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

KPI YEARBOOK ประจำปี 2566 เรื่อง **การปฏิรูปกฎหมาย : บทสำรวจกรณีศึกษาต่างประเทศและไทย** นำเสนอบทความทางวิชาการเกี่ยวกับการปฏิรูปกฎหมายในต่างประเทศ และการปฏิรูปกฎหมายในสังคมไทย ทั้งนี้บทความที่นำเสนอเกี่ยวกับการปฏิรูปกฎหมายในหนังสือเล่มนี้ ล้วนมุ่งศึกษาแบบอย่างการปฏิรูปกฎหมายในประเทศต่างๆ โดยภาพรวมเป็นการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการปฏิรูปกฎหมาย และการปฏิรูปเนื้อหาสาระ

ของกฎหมายเฉพาะเรื่องเฉพาะกรณี เพื่อเป้าหมายเฉพาะ เช่น หลักประกัน สิทธิเสรีภาพของประชาชน การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่มีประสิทธิภาพ หรือการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งสังคมไทยมีความพยายาม และพัฒนาการมายาวนานจนกระทั่งมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปกฎหมายอย่างยิ่ง โดยมีบทบัญญัติ กำหนดหลักการ กระบวนการ รวมถึงเป้าหมายที่ต้องการจากการปฏิรูปกฎหมาย ตามมาตรา 258 ค. รวมไปถึงมีกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการ ปฏิรูปประเทศ และแผนการปฏิรูปประเทศกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินการ ของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินการ

บทความทางวิชาการเกี่ยวกับการปฏิรูปกฎหมายใน KPI YEARBOOK ประจำปี 2566 ฉบับนี้ ประกอบด้วยบทความรวมจำนวน 10 เรื่อง แบ่งเนื้อหา ออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่

ส่วนแรกเป็นบทความ เรื่อง **“การปฏิรูปกฎหมายเพื่อระบบยุติธรรม ที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ”** โดย ดร.ถวิลวดี บุรีกุล ซึ่งนำเสนอแนวคิด และความสำคัญของการปฏิรูปกฎหมาย เพื่อเสริมสร้างกระบวนการประชาธิปไตย และเป็นการนำหลักนิติธรรมมาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยนำเสนอแนวคิด และวิธีการในการปฏิรูปกฎหมายในประเทศต่าง ๆ ตามบริบทของแต่ละประเทศ ซึ่งมีปัจจัยภายในและภายนอกที่แตกต่างกัน ทำให้วัตถุประสงค์ กระบวนการ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูปกฎหมาย รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิรูปกฎหมาย ในนานาประเทศ โดยที่มีการสรุปความจากรายงานการศึกษาการปฏิรูปกฎหมาย ในต่างประเทศของนักวิชาการเป็นกรณีศึกษาประกอบ เป็นการนำเสนอบทวิเคราะห์ สรุปผลการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิรูปกฎหมายที่มีการเปรียบเทียบให้เห็นภาพรวม และภาพของแต่ละประเทศ เชื่อมโยงสู่บทสรุปว่าการปฏิรูปกฎหมายเป็นกระบวนการ ที่มีพลวัตและเป็นส่วนที่ทำให้สังคมมั่นใจในระบบกฎหมายที่มีความเป็นธรรม และถูกต้อง มีประสิทธิผล และมีประสิทธิภาพในการสนองตอบต่อความท้าทาย ต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งจะบรรลุผลได้นั้นต้องมีความร่วมมือระหว่างผู้เขียนกฎหมาย ผู้เกี่ยวข้อง นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย และพลเมืองทุกคน เพื่อที่จะสร้างระบบยุติธรรมที่ครอบคลุม เข้มแข็ง เป็นไปเพื่อประโยชน์ของทุกคน

ส่วนที่สอง เป็นบทความนำเสนอการปฏิรูปกฎหมายในต่างประเทศ โดยนำเสนอเป็นกลุ่มประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบประธานาธิบดี ได้แก่ **“การปฏิรูปกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา”** ซึ่งเป็นแม่แบบของระบบประธานาธิบดี โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิติ เอี่ยมจำรูญลาภ ซึ่งได้นำเสนอบทบาทของคณะกรรมการทบทวนกฎหมายแห่งมลรัฐนิวยอร์ก (New York Law Revision Commission หรือ NYRC) ตาม New York Legislative Law ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ตรวจสอบ Common Law และรัฐบัญญัติของมลรัฐ และคำพิพากษาของศาล และให้ข้อเสนอแนะในการปฏิรูปกฎหมาย ซึ่งเทียบเคียงได้กับการปฏิรูปกฎหมายของไทยในส่วนของ การประเมินผลสัมฤทธิ์และการประเมินผลกระทบของกฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ.2562 เพราะเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้การประเมินผลสัมฤทธิ์และเสนอให้มีการแก้ไขหรือพัฒนากฎหมาย มีความเป็นวิทยาศาสตร์ และเป็นภาววิสัย และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสังคมนิยมทางกฎหมาย ส่วนบทความเรื่อง **“รัฐธรรมนูญอินโดนีเซีย (UUD 1945) : จากกำเนิดสู่การปฏิรูปในยุคเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย”** นำเสนอโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอนงค์ ทิพย์พิมล เน้นให้เห็นกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยของอินโดนีเซีย ที่รัฐธรรมนูญถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดโครงสร้างและจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างองค์กรต่าง ๆ มีการนำเสนอประเด็นความท้าทายของการปฏิรูปกฎหมายรัฐธรรมนูญที่สำคัญเกี่ยวข้องกับองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร รวมทั้งฝ่ายตุลาการ อีกทั้งความท้าทายของระบบกฎหมายซารีอะห์ (กฎหมายอิสลาม) ต่อบริบทสังคมอินโดนีเซียที่มีประชากรมุสลิมมากเป็นอันดับหนึ่งของโลก มีการนำเสนอพัฒนาการเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ การมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งผลของการปฏิรูปรัฐธรรมนูญที่มีต่ออำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และการจัดโครงสร้างสถาบันทางการเมืองใหม่ นอกจากนี้ยังนำเสนอเกี่ยวกับการปฏิรูปกองทัพ การปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมือง กฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และการปกครองตัวเองระดับภูมิภาค ผู้เขียนได้กล่าวสรุปว่าการปฏิรูป UUD 1945 อินโดนีเซียมีรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น มีการแบ่งแยกอำนาจ

และหน้าที่ของสถาบันของรัฐอย่างชัดเจน สร้างระบบถ่วงดุลอำนาจ และเน้นหลักสิทธิมนุษยชนที่ก้าวหน้ามาก และในส่วนท้ายมีบทสรุปและบทเรียนสำหรับประเทศไทย

การปฏิรูปกฎหมายของประเทศในกลุ่มที่เป็นระบบกึ่งประธานาธิบดี กึ่งรัฐสภา 2 บทความ โดยบทความแรกเป็นการศึกษาการปฏิรูปกฎหมาย จากแม่แบบของระบบนี้ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.เอื้ออารีย์ อึ้งจะนิล เรื่อง **“การปฏิรูปกฎหมาย : ศึกษากรณีสาธารณรัฐฝรั่งเศส”** นำเสนอแนวทางการปฏิรูปกฎหมายในรูปแบบประมวลกฎหมาย เสนอให้เห็นสภาพปัญหา เป้าหมายการปฏิรูป รวมไปถึงเครื่องมือและวิธีการ และผลจากการปฏิรูปที่มีการตรารัฐธรรมนูญ 5 ฉบับ เป็นการใช้เครื่องมือทางกฎหมายในการปฏิรูปกฎหมายอาญา คือ ประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ.1810 นอกจากนี้ มีการนำเสนอแนวทางการปฏิรูปรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยกฎหมายการคลัง และนำไปสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยกฎหมายการคลัง ค.ศ. 2001 อันเป็นจุดเริ่มต้นของการบริหารภาครัฐยุคใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปประเทศที่มีความท้าทายหลากหลายประการ และในที่สุดท้ายมีข้อสังเกตต่อการปฏิรูปกฎหมายของประเทศไทย

“การปฏิรูปกฎหมายและการสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับประชาธิปไตยในเกาหลีใต้” นำเสนอโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เนื่องจำนงค์ เริ่มนำเสนอเหตุผลและความจำเป็นของการปฏิรูประบบกฎหมายสำหรับประเทศประชาธิปไตยเกิดใหม่ และประเทศที่เคยอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการอำนาจนิยมมายาวนาน ซึ่ให้เห็นบทเรียนจากกฎหมายภายใต้ระบอบเผด็จการอำนาจนิยม และการเปลี่ยนสู่ระบอบประชาธิปไตย การปฏิรูปกฎหมาย และการสถาปนาสถาบันการเมืองแบบเสรีนิยม โดยเน้นความสำคัญของกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญที่ต้องขจัดอิทธิพลของตัวแสดงที่เป็นภัยคุกคามของประชาธิปไตย เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ความสำคัญกับหลักแบ่งแยกอำนาจ และสร้างดุลยภาพระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ การมีกลไกเชิงสถาบันตามหลักการเสรีนิยมที่เน้นจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจรัฐ และปกป้องสิทธิเสรีภาพของพลเมือง

และผลจากการทำงานจริงของกลไกเหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย และมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับระบบเลือกตั้ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายพิเศษ 2 ฉบับ เพื่อสถาปนา ความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่านจากเหตุการณ์ใช้ความรุนแรงสลายการชุมนุม สาธารณะครั้งใหญ่ ผู้เขียนนำเสนอผลจากการปฏิรูปกฎหมายที่มีต่อกระบวนการ พัฒนาประชาธิปไตยและสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองอย่างเป็น รูปธรรมจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และส่วนสุดท้ายวิเคราะห์สรุปบทเรียน จากเกาหลีใต้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทย

การปฏิรูปกฎหมายของประเทศที่ปกครองในระบบรัฐสภา มีการศึกษา การปฏิรูปกฎหมายใน 5 ประเทศ โดยบทความแรกศึกษาเรียนรู้จากประเทศ ที่ได้ชื่อว่ารอดแห่งระบบรัฐสภา เรื่อง **“การปฏิรูปกฎหมายว่าด้วยสิทธิเลือกตั้ง ของสหราชอาณาจักร”** โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุภากร ติริยุทธ์วัฒนา นำเสนอ แนวคิดและปัญหาจากการจำกัดสิทธิเลือกตั้งในยุคอดีต นำไปสู่การปฏิรูปกฎหมาย ว่าด้วยสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งบังคับใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อเนื่อง ยาวนานหลายศตวรรษ แนวคิดการปฏิรูปสิทธิเลือกตั้งของประชาชนให้มีความเสมอภาคมากยิ่งขึ้นเป็นผลจากการปฏิรูปกฎหมายนี้ ซึ่งต้องมีการตรา กฎหมายลายลักษณ์อักษรมากถึง 4 ฉบับ ในช่วงเวลา 61 ปี ได้แก่ พระราชบัญญัติ ผู้แทนราษฎร ค.ศ.1867 พระราชบัญญัติผู้แทนราษฎร ค.ศ.1884 พระราชบัญญัติ ผู้แทนราษฎร ค.ศ.1918 พระราชบัญญัติผู้แทนราษฎร ค.ศ.1928 จากการปฏิรูป กฎหมายดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ว่าด้วยการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนในสหราชอาณาจักรอย่างมีนัยสำคัญ มีการเพิ่มจำนวน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหลายเท่าตัวซึ่งเพิ่มความชอบธรรมทางประชาธิปไตยให้กับ สภาผู้แทนราษฎร กฎหมายที่ตราขึ้นโดยสภาผู้แทนราษฎรจึงเป็นกฎหมาย ที่มีความชอบธรรมทางประชาธิปไตยสูงขึ้น เพราะมาจากผู้แทนของประชาชน อย่างแท้จริง

บทความ เรื่อง “การปฏิรูปสถานะของผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศไทย
เยอรมนี” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรภิรมย์ โกมลารชุน โดยนำเสนอ
สภาพปัญหาเกี่ยวกับสถานะของผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งเกี่ยวข้องกับเชื่อมโยง
กับบทบาทของรัฐในคดีอาญา สิทธิประโยชน์และการมีส่วนร่วมในคดีอาญาของ
ผู้เสียหายตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีการวิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็น
การปฏิรูปข้อความคิดเกี่ยวกับสิทธิและการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในการดำเนิน
คดีอาญา การปฏิรูปข้อความคิดว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
การค้นพบผู้เสียหายใหม่ในฐานะบุคคลที่ต้องได้รับความคุ้มครองเนื่องจาก
ตกเป็นเหยื่อโดยอ้อมจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประกอบกับบริบท
ทางสังคมและองค์ความรู้ด้านเหยื่อวิทยา ทำให้มีการปฏิรูปสิทธิผู้เสียหาย
ในคดีอาญาตามกฎหมายอาญา ตามมาตรา 406d – 406l เกี่ยวกับสถานะ
โดยทั่วไปของผู้เสียหาย และการเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีอาญาของผู้เสียหาย
ตามมาตรา 395 มาตรา 397 และมาตรา 406h ส่วนท้ายของบทความผู้เขียน
นำเสนอปัญหาการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายตามกฎหมายไทย ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการมีส่วนร่วมในคดีอาญา
อย่างกว้างขวาง กว้างจนทำให้เกิดความเสียหายต่อคดีอาญาของรัฐ ดังนั้น
ควรหาจุดเหมาะสมของการมีส่วนร่วมในคดีอาญาของผู้เสียหาย

บทความ เรื่อง “การปฏิรูปกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย”
โดย นายณวัฒน์ ศรีปัดดา นำเสนอการปฏิรูปกฎหมายตามกฎหมายว่าด้วย
คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายออสเตรเลีย (Australian Law Reform Commission
(ALRC)) ผู้เขียนนำเสนอความเป็นมา โครงสร้างองค์ประกอบและบทบาทของ
คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายออสเตรเลีย กระบวนการปฏิรูปกฎหมายซึ่งเน้น
ให้เห็นถึงการจัดทำข้อกำหนด การปรึกษาหารือ Consultations การรับความเห็น
และการจัดทำรายงานและข้อเสนอแนะ รวมถึงผลการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
การตอบสนองของรัฐบาลต่อข้อเสนอแนะของ ALRC ซึ่งพบว่าคำแนะนำ
ในรายงานส่วนใหญ่ได้รับการตอบรับจากรัฐบาลและรัฐสภา โดยรายงานมากกว่า
ร้อยละ 85 มีการนำไปใช้จริงทั้งหมดหรือบางส่วน ทำให้ ALRC เป็นองค์กร

ที่มีประสิทธิภาพและมีอิทธิพลมากที่สุดในการปฏิรูปกฎหมายในออสเตรเลีย และในส่วนของบทความมีการนำเสนอจุดเด่นและความท้าทายของ ALRC แม้คำแนะนำของ ALRC จะมีผลกระทบอย่างมากต่อการปฏิรูปกฎหมาย แต่ก็ได้รับความเชื่อมั่นในคุณค่าอย่างสูงจากวงการกฎหมายของประเทศ

บทความ เรื่อง การปฏิรูปประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น ค.ศ.2017

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.มุนินทร์ พงศาปาน และนายจิรภัทร ชนะสิทธิ์ นำเสนอปฏิรูปประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นซึ่งเป็นแม่แบบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนี้บังคับมาตั้งแต่ ค.ศ. 1898 ผู้เขียนเริ่มต้นนำเสนอประวัติศาสตร์กฎหมายและการปกครองญี่ปุ่นที่เดิมนั้นกฎหมายส่วนใหญ่เป็นกฎหมายจารีตประเพณี และด้วยปัจจัยภายนอก คือ การล่าอาณานิคมและความขัดแย้งภายใน ทำให้ต้องมีการก่อตั้งระบบกฎหมายรัฐธรรมนูญก่อนการปฏิรูปกฎหมายสาขาอื่น ๆ การปฏิรูปประมวลกฎหมายแพ่งด้วยมูลเหตุและความจำเป็นในด้านความโปร่งใส ความทันสมัย และเอกภาพ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและทำความเข้าใจเนื้อหาของกฎหมายได้โดยง่าย กฎหมายสอดคล้องกับบริบทสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้ต้องปฏิรูปในเชิงโครงสร้างกฎหมายลักษณะหนึ่ง รวมถึงรวบรวมกฎหมายเฉพาะเรื่องที่อยู่ในรูปพระราชบัญญัติมาไว้ในที่เดียวกัน ผู้เขียนได้สรุปไว้ว่ากระบวนการปฏิรูปประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่น และของประเทศต้นแบบอย่างเยอรมนีและฝรั่งเศสให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้า และการสร้างความยอมรับของทุกภาคส่วนโดยการรับฟังความคิดเห็นและการอภิปรายถกเถียงในวงวิชาการ หน่วยงานของรัฐ ภาคธุรกิจ และประชาชนทั่วไป ในขณะที่ประเทศไทยบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาแล้วเกือบครบ 100 ปี การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อนโยบายของรัฐหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ผู้มีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมจำกัดวงอยู่เฉพาะผู้เชี่ยวชาญหรือได้รับผลกระทบเรื่องนั้น ๆ ทั้งนี้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตและเสนอแนะในการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าควรพิจารณาในเชิงโครงสร้างและนิติวิธีอย่างเป็นระบบ ในแง่เนื้อหาควรพิจารณาบทบัญญัติทั่วไปและบทบัญญัติเฉพาะซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบตามแบบ

ประมวลกฎหมายเยอรมนี รวมทั้งควรพิจารณาบททวนหลักกฎหมายที่ล้าสมัย และจำกัดสิทธิอันชอบธรรมของประชาชนที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของทุกภาคส่วน และต้องศึกษากฎหมายเปรียบเทียบ เพื่อการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทที่แปรเปลี่ยนไปด้วย

ส่วนที่สาม เป็นบทความนำเสนอการปฏิรูปกฎหมายของประเทศไทย โดย ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ซึ่งได้นำเสนอประวัติศาสตร์การปฏิรูปกฎหมายไทยนับแต่การปฏิรูปกฎหมายตราสามดวงยุคต้นรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 1 และการปฏิรูปกฎหมายครั้งสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการจัดทำกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ด้วยมีภัยคุกคามจากภายนอก คือ ลัทธิล่าอาณานิคม ที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้ต้องมีการชำระสะสางกฎหมายและการปฏิรูประบบกฎหมาย และการศาลเพื่อให้ประเทศหลุดพ้นจากการสูญเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต จากนั้น มีการนำเสนอการปฏิรูปกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ซึ่งนับเป็นการปฏิรูปครั้งสำคัญในทุกมิติของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของไทย การปฏิรูปกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 และการปฏิรูปกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 ทั้งนี้ มีการศึกษากลไกการปฏิรูปกฎหมายกฎหมายของอังกฤษที่จัดให้มีคณะกรรมการกฎหมายที่มีบทบาทเป็นที่ปรึกษากฎหมายของรัฐบาลเกี่ยวกับการปฏิรูปกฎหมาย การศึกษาบททวนกฎหมายทั้งหมด เพื่อการพัฒนาและปฏิรูปกฎหมายที่ล้าสมัยหรือไม่จำเป็น และได้วิเคราะห์สภาพปัญหาการปฏิรูปกฎหมายไทย พร้อมนำเสนอแนวทางในการปฏิรูปกฎหมายของไทยไว้ในส่วนสุดท้ายของบทความ ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่น่าสนใจ และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการพิจารณาและดำเนินการสำหรับการปฏิรูปกฎหมายไทยในยุคต่อจากนี้

สถาบันพระปกเกล้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความวิชาการเกี่ยวกับการปฏิรูปกฎหมายในต่างประเทศ และการปฏิรูปกฎหมายไทย ที่นำเสนอในหนังสือ KPI YEARBOOK ประจำปี 2566 นี้ จะเป็นส่วนในการเสริมสร้างและพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการเพิ่มความตระหนักรู้ในความสำคัญของการพัฒนาและปฏิรูปกฎหมายให้สอดคล้องกับบริบทสังคม อีกทั้งตอบสนองต่อประเด็นปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริงของสังคมไทย บรรลุเจตนารมณ์และเป้าหมายของการปฏิรูปกฎหมาย เพื่อให้มีกฎหมายที่ดีและสอดคล้องกับสังคมไทย บังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลแท้จริงต่อไป

(นายวิหวัศ ชัยภาคภูมิ)

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

5 กันยายน 2566

วันสถาปนาสถาบันพระปกเกล้า ปีที่ 25

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	3
สารบัญ	12
การปฏิรูปกฎหมาย เพื่อระบบยุติธรรมที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ โดย ดร.ถวิลวดี บุรีกุล	15
การปฏิรูปกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา โดย ผศ.ดร.ปิติ เอี่ยมจำรูญลาภ	37
รัฐธรรมนูญอินโดนีเซีย : จากกำเนิดปี 1945 ถึงการปฏิรูปในยุคเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย โดย ผศ.ดร.อรอนงค์ ทิพย์พิมล	87
การปฏิรูปกฎหมาย ศึกษากรณีสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดย รศ.ดร.เอื้ออารีย์ อึ้งจะนิล	119
การปฏิรูปกฎหมายและการสร้างความมั่นคงและยั่งยืน ให้กับประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ โดย ผศ.ดร.นิธิ เนื่องจำนงค์	157

เรื่อง	หน้า
การปฏิรูปกฎหมายว่าด้วยสิทธิเลือกตั้ง ของสหราชอาณาจักร โดย รศ.ดร.สุภากร ศิริยุทธิวัฒนา	191
การปฏิรูปสถานะของผู้เสียหายในคดีอาญา ในประเทศเยอรมนี โดย ผศ.ดร.กรรณิรมย์ โกมลารชุน	213
การปฏิรูปกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย โดยคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย โดย นายณวัฒน์ ศรีปัดถา	263
การปฏิรูปประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น ค.ศ. 2017 โดย รศ.ดร.มุนินทร์ พงศาปาน และนายจิรภัทร ชนะสิทธิ์	293
แนวทางการปฏิรูปกฎหมายไทยศึกษาจากบทเรียนที่ผ่านมา โดย ศ.ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ	321
ประวัติผู้วิจัย	349

